Zbornik sudske prakse

MIŠLJENJE NEZAVISNOG ODVJETNIKA
EVGENIJA TANCHEVA
od 15. srpnja 2021.[1]

Predmet C-869/19

L

protiv

Unicaja Banco, S. A., nekadašnji Banco de Caja España de Inversiones, Salamanca y Soria, S. A. U.

(zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio Tribunal Supremo (Vrhovni sud, Španjolska))

„Zahtjev za prethodnu odluku – Direktiva 93/13/EEZ – Nepoštene odredbe u potrošačkim ugovorima – Članak 6. stavak 1. – Načela ekvivalentnosti i djelotvornosti – Presuda od 21. prosinca 2016., Gutiérrez Naranjo i dr. (C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980) – Vremensko ograničenje restitucijskih učinaka proglašenja nepoštene ugovorne odredbe ništavom – Opseg nadzora koji nacionalni sud provodi u žalbenom postupku – Načelo dispozitivnosti – Načelo podudarnosti – Načelo zabrane *reformatio in peius* – Načelo pravomoćnosti – Prekluzija”

I. Uvod

1. Ovaj zahtjev za prethodnu odluku, koji je uputio Tribunal Supremo (Vrhovni sud, Španjolska; u daljnjem tekstu: Vrhovni sud), odnosi se na tumačenje Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima[2]. Smješten je u kontekst žalbenog postupka pokrenutog nakon presude velikog vijeća od 21. prosinca 2016., Gutiérrez Naranjo i dr.[3]. Sud je u toj presudi u bitnome utvrdio da se nacionalna sudska praksa Vrhovnog suda kojom je vremenski ograničen povrat iznosa koje su potrošači neosnovano platili bankama na temelju nepoštene ugovorne odredbe poznate kao „odredba o najnižoj kamatnoj stopi” protivila članku 6. stavku 1. Direktive 93/13, prema kojem nepoštene ugovorne odredbe nisu obvezujuće za potrošača, te da su stoga potrošači imali pravo na puni povrat tih iznosa u skladu s tom odredbom.

2. Problem koji obilježava ovaj predmet proizlazi iz činjenice da je žalbu protiv prvostupanjske presude kojom je povrat vremenski ograničen u skladu s tom nacionalnom sudskom praksom podnijela samo banka, dok potrošač to nije učinio, te da je Sud presudu Gutiérrez Naranjo donio nakon isteka roka za podnošenje takve žalbe, ali prije nego što je nacionalni žalbeni sud donio svoju odluku. Stoga glavno pitanje koje se postavlja pred Sudom jest mora li nacionalni žalbeni

[1] Izvorni jezik: engleski

[2] SL 1993., L 95, str. 29. (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.)

[3] C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980 (u daljnjem tekstu: presuda Gutiérrez Naranjo). Dodatno vidjeti točku 50. ovog mišljenja.

sud u tim okolnostima po službenoj dužnosti naložiti puni povrat iznosa koje je potrošač neosnovano platio, u skladu s presudom Gutiérrez Naranjo, a unatoč određenim načelima nacionalnog postupovnog prava, uključujući načelo dispozitivnosti građanskog postupka, načelo podudarnosti i načelo zabrane *reformatio in peius*, za koja se može smatrati da ga u tome sprečavaju.

3. Sud ovaj predmet razmatra usporedno s još četirima predmetima (C-600/19, C-693/19, C-725/19 i C-831/19), u kojima danas iznosim svoja mišljenja. Ti se predmeti temelje na španjolskom, dvama talijanskima te rumunjskom zahtjevu za prethodnu odluku te se dotiču sličnih i potencijalno osjetljivih pitanja u pogledu opsega obveze nacionalnog suda da po službenoj dužnosti ispita nepoštenost ugovornih odredbi u skladu sa sudskom praksom Suda u kojoj se tumači Direktiva 93/13 i odnosa s nacionalnim postupovnim sustavima.

4. Posljedično, ovaj predmet Sudu pruža priliku da razvije svoju sudsku praksu u pogledu Direktive 93/13, a osobito da pojasni pitanja koja se odnose na primjenu navedenih nacionalnih postupovnih načela u vezi sa sudskim nadzorom nepoštenih ugovornih odredbi u skladu s tom direktivom.

II. Pravni okvir

A. Pravo Unije

5. Članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 propisuje:

„Države članice utvrđuju da u ugovoru koji je prodavatelj robe ili pružatelj usluge sklopio s potrošačem prema nacionalnom pravu nepoštene odredbe nisu obvezujuće za potrošača, a da ugovor u tim uvjetima i dalje obvezuje stranke ako je u stanju nastaviti važiti i bez tih nepoštenih odredaba.”

B. Španjolsko pravo

6. Članak 1303. Código Civil español (u daljnjem tekstu: Građanski zakonik) glasi:

„Kada se obveza proglasi ništavom, ugovorne strane moraju jedna drugoj vratiti stvari koje su bile predmet ugovora, plodove tih stvari i cijenu uvećanu za kamate, čime se ne dovode u pitanje sljedeći članci.”

7. Članak 216. Leya de Enjuiciamiento Civil (u daljnjem tekstu: Zakonik o građanskom postupku) glasi:

„Građanski sudovi odlučuju o predmetima na temelju činjenica, dokaza i navoda stranaka, osim ako zakonski nije drukčije propisano za posebne slučajeve.”

8. Članak 218. stavak 1. Zakonika o građanskom postupku predviđa:

„1. Presude moraju biti jasne i precizne te moraju odgovarati zahtjevima i ostalim navodima stranaka koji su tijekom postupka pravodobno podneseni. One moraju sadržavati potrebna

utvrđenja i odluku na štetu ili u korist tuženika te moraju riješiti sva sporna pitanja koja čine predmet spora.

Sud odlučuje u granicama zahtjeva te uvažavajući samo činjenične i pravne elemente koje su stranke htjele istaknuti, a u skladu s odredbama primjenjivima na slučaj, čak i kada ih stranke postupka nisu pravilno navele."

9. Članak 412. stavak 1. Zakonika o građanskom postupku glasi:

„Kada se predmet postupka utvrdi u osnovnom zahtjevu, u odgovoru na zahtjev i, eventualno, u protuzahtjevu, stranke ga ne mogu naknadno mijenjati."

10. Članak 465. stavak 5. Zakonika o građanskom postupku glasi:

„Rješenje ili presuda donesena u žalbenom postupku odnosi se isključivo na one točke i pitanja istaknuta u žalbi i, ako je to slučaj, u pisanim odgovorima na žalbu na koje se odnosi članak 461. Odluka ne može biti nepovoljna za žalitelja, osim ako nepovoljnost proizlazi iz odgovora na žalbu koji je uputio protivnik žalbe."

III. Činjenično stanje, postupak i prethodno pitanje

11. Prema odluci kojom je upućen zahtjev, financijska institucija Banco de Caja España de Inversiones, Salamanca y Soria, S. A. U. (u daljnjem tekstu: društvo Banco Ceiss), koju je kasnije pripojilo društvo Unicaja Banco, S. A. (u daljnjem tekstu: Unicaja Banco), odobrila je 22. ožujka 2006. osobi L, kao potrošaču, kredit u iznosu od 120 000 eura za kupnju obiteljske nekretnine. Osoba L trebala je kredit otplatiti u roku od 30 godina u 360 mjesečnih rata.

12. Prema općim uvjetima društva Banco Ceiss za ugovor o kreditu, godišnja kamatna stopa na kredit za prvu je godinu iznosila 3,350 %, nakon čega je bila predviđena primjena promjenjive kamatne stope dobivene uvećanjem jednogodišnje kamatne stope Euribor za 0,52 %[4]. Međutim, ugovor je sadržavao odredbu prema kojoj kamatna stopa na kredit nikada ne bi pala ispod 3 % godišnje (u daljnjem tekstu: ugovorna odredba o najnižoj kamatnoj stopi). Kada je kamatna stopa Euribor značajno pala 2009., ta je odredba spriječila da kamatna stopa na kredit padne ispod 3 % godišnje.

13. Osoba L u siječnju 2016. protiv društva Banco Ceiss podnijela je tužbu Juzgadu de Primera Instancia de Valladolid (Prvostupanjski sud u Valladolidu, Španjolska; u daljnjem tekstu: Prvostupanjski sud) kojom je zahtijevala da se utvrdi da je ugovorna odredba o najnižoj kamatnoj stopi, u skladu sa španjolskim zakonodavstvom kojim je prenesena Direktiva 93/13, ništava zato što je bila nepoštena zbog netransparentnosti. Osoba L usto je zahtijevala da se društvu Banco Ceiss naloži povrat cjelokupnog iznosa koji je neosnovano plaćen zbog ugovorne odredbe o najnižoj kamatnoj stopi. Podredno je zahtijevala da se društvu Banco Ceiss naloži povrat iznosa koji je ono na temelju te odredbe primilo od 9. svibnja 2013.

14. Prvostupanjski sud je presudom od 6. lipnja 2016. (u daljnjem tekstu: prvostupanjska presuda) utvrdio da je ugovorna odredba o najnižoj kamatnoj stopi nepoštena zbog netransparentnosti te je društvu Banco Ceiss, u skladu sa sudskom praksom Vrhovnog suda uspostavljenom presudom od

[4] Euribor označava Euro Interbank Offered rate (europska međubankovna ponudbena kamatna stopa). Kamatne stope Euribor temelje se na prosječnim kamatnim stopama po kojima banke jedna od druge pozajmljuju sredstva u eurima.

9. svibnja 2013. (br. 241/2013; u daljnjem tekstu: presuda od 9. svibnja 2013.), naložio povrat iznosa koji je ono primilo od 9. svibnja 2013., zajedno s kamatama. Prvostupanjski sud je društvu Banco Ceiss usto naložio snošenje troškova postupka.

15. Društvo Banco Ceiss 14. srpnja 2016. protiv te presude podnijelo je žalbu Audienciji Provincial de Valladolid (Provincijski sud u Valladolidu, Španjolska; u daljnjem tekstu: Provincijski sud). Osporavalo je odluku o troškovima postupka navodeći da tužba nije prihvaćena u cijelosti, nego samo djelomično. Osoba L usprotivila se žalbi.

16. Sud je 21. prosinca 2016. donio presudu Gutiérrez Naranjo [5], kojom je u bitnome utvrdio da se članku 6. stavku 1. Direktive 93/13 protivi nacionalna sudska praksa poput one uspostavljene presudom od 9. svibnja 2013., kojom se vremenski ograničavaju restitucijski učinci utvrđenja da je nepoštena ugovorna odredba ništava na iznose koji su neosnovano plaćeni nakon donošenja odluke kojom je utvrđena ta nepoštenost.

17. Provincijski sud presudom od 13. siječnja 2017. prihvatio je žalbu uz obrazloženje da je tužba samo djelomično prihvaćena te je ukinuo odluku o troškovima protiv društva Banco Ceiss. Taj sud nije uputio na presudu Gutiérrez Naranjo niti je preinačio prvostupanjsku presudu u dijelu u kojem se odnosila na restitucijske učinke ništavosti ugovorne odredbe o najnižoj kamatnoj stopi jer to nije bio predmet žalbe.

18. Osoba L protiv te presude podnijela je kasacijsku žalbu Vrhovnom sudu. Ona u prilog svojoj žalbi tvrdi da je ta presuda, time što u njoj nije primijenjena presuda Gutiérrez Naranjo niti je po službenoj dužnosti naložen povrat svih iznosa plaćenih na temelju ugovorne odredbe o najnižoj kamatnoj stopi, protivna, među ostalim odredbama, članku 1303. Građanskog zakonika, kojim su uređeni restitucijski učinci povezani s ništavosti ugovornih obveza, u vezi s člankom 6. stavkom 1. Direktive 93/13, kojim je propisano da nepoštene ugovorne odredbe nisu obvezujuće za potrošača. Društvo Banco Ceisso protivi se žalbi ističući da Provincijski sud, s obzirom na to da osoba L nije podnijela žalbu protiv prvostupanjske presude kako bi osporila vremensko ograničenje restitucijskih učinaka ništavosti ugovorne odredbe o najnižoj kamatnoj stopi, nije mogao naložiti da se povrat proširi na sve plaćene iznose.

19. Sud koji je uputio zahtjev objašnjava da je Vrhovni sud u presudi od 9. svibnja 2013. utvrdio da su odredbe o najnižoj kamatnoj stopi sadržane u određenim ugovorima između potrošača i banaka tuženih u okviru kolektivne tužbe ništave zbog nedostatka transparentnosti, ali je vremenski ograničio restitucijske učinke ništavosti tih odredbi u smislu da je utvrdio da se ti učinci ne odnose na plaćanja izvršena prije datuma objave te presude, odnosno 9. svibnja 2013., te da je ta presuda potvrđena kasnijom sudskom praksom nastalom povodom pojedinačnih tužbi radi naknade štete. Nakon toga, Sud je u presudi Gutiérrez Naranjo utvrdio da se takvo vremensko ograničenje iz nacionalne sudske prakse uspostavljene presudom od 9. svibnja 2013. protivi članku 6. stavku 1. Direktive 93/13. S obzirom na to, Vrhovni sud je svoju sudsku praksu, počevši s presudom od 24. veljače 2017. (br. 123/2017), uskladio s presudom Gutiérrez Naranjo. Međutim, kada je Sud donio navedenu presudu, španjolski sudovi su odlučivali o mnogobrojnim predmetima u pogledu ništavosti ugovornih odredbi o najnižoj kamatnoj stopi te su u predmetima poput ovoga zahtjevi potrošača za povrat neosnovano plaćenih iznosa, bilo glavni ili podredni, zbog nacionalne sudske prakse bili ograničeni na plaćanja izvršena nakon 9. svibnja 2013. te potrošači zbog te sudske prakse nisu podnosili žalbe protiv presuda kojima je povrat plaćenih iznosa vremenski ograničen.

[5] C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980

20. Sud koji je uputio zahtjev navodi da se španjolski građanski postupak temelji na načelima dispozitivnosti, procesne prekluzije, zabrane *mutatio libelli* ili preinake tužbe, podudarnosti (*principio de congruencia*) te, u području žalbi, na načelu zabrane *reformatio in peius*. Kako je to priznato u sudskoj praksi Tribunala Constitucional (Ustavni sud, Španjolska; u daljnjem tekstu: Ustavni sud), neka od tih načela, kao što je načelo zabrane *reformatio in peius*, imaju uporište u pravu na djelotvornu sudsku zaštitu, zajamčenom člankom 24. španjolskog Ustava, koji je ekvivalentan članku 47. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja). Sud koji je uputio zahtjev navodi da je očito da su u ovom slučaju ta načela navela Provincijski sud da ne naloži puni povrat iznosa koji su neosnovano plaćeni na temelju ugovorne odredbe o najnižoj kamatnoj stopi jer osoba L nije podnijela žalbu protiv odluke iz prvostupanjske presude kojom je naložen samo povrat iznosa plaćenih nakon 9. svibnja 2013.

21. Sud koji je uputio zahtjev ističe da se, u skladu sa sudskom praksom Suda, načelu iz članka 6. stavka 1. Direktive 93/13 da nepoštene ugovorne odredbe nisu obvezujuće za potrošača protivi vremensko ograničavanje povrata iznosa koje je potrošač neosnovano platio na temelju nepoštene ugovorne odredbe, ali da to načelo nije apsolutno te da podliježe ograničenjima povezanima s dobrim sudovanjem, kao što su načelo pravomoćnosti i načelo određivanja razumnih prekluzivnih rokova za pokretanje postupaka. Sud koji je uputio zahtjev u tom pogledu ističe da je pravilo španjolskog prava prema kojem je u žalbi moguće zasebno pobijati pojedine odluke sadržane u presudi te da žalbeni sud ne može ukinuti ili preinačiti odluke koje nijedna stranka nije pobijala u nekim pogledima slično načelu pravomoćnosti. Sud koji je uputio zahtjev stoga dvoji u pogledu usklađenosti načela dispozitivnosti, načela podudarnosti i načela zabrane *reformatio in peius*, koja su predviđena u nacionalnom pravu, s člankom 6. stavkom 1. Direktive 93/13, a osobito treba li nacionalni sud koji vodi postupak u kojem je samo banka podnijela žalbu, a potrošač to nije učinio, u vidu presude Suda u predmetu Gutiérrez Naranjo naložiti povrat svih iznosa plaćenih na temelju nepoštene ugovorne odredbe, iako to pogoršava položaj banke protivno zabrani *reformatio in peius*.

22. U tim je okolnostima Tribunal Supremo (Vrhovni sud) odlučio prekinuti glavni postupak i Sudu uputiti sljedeće prethodno pitanje:

„Protivi li se članku 6. stavku 1. Direktive 93/13/EEZ primjena postupovnih načela dispozitivnosti, podudarnosti i zabrane *reformatio in peius* koja onemogućuju da sud koji odlučuje o žalbi banke protiv presude kojom je vremenski ograničen povrat iznosa što ih je potrošač neosnovano platio na temelju ‚klauzule o najnižoj kamatnoj stopi' koja je proglašena ništavom naloži potpuni povrat navedenih iznosa i time pogorša položaj žalitelja, i to zato što se potrošač nije žalio na to ograničenje?"

23. Pisana očitovanja Sudu podnijeli su osoba L, društvo Unicaja Banco, češka, španjolska, talijanska i norveška vlada te Komisija.

24. Dana 26. travnja 2021. održana je rasprava kojom je bio obuhvaćen i predmet C-600/19, a na kojoj su osoba L, društvo Unicaja Banco, španjolska, talijanska i norveška vlada te Komisija iznijeli usmena očitovanja.

IV. Sažetak očitovanja stranaka

25. Osoba L ističe da, na temelju presude Gutiérrez Naranjo, nacionalni sud mora po službenoj dužnosti naložiti provedbu restitutivnih učinaka ništavosti ugovorne odredbe o najnižoj kamatnoj stopi, uzimajući u obzir obvezu zaštite potrošača u skladu s Direktivom 93/13. Kako je to osoba L tvrdila na raspravi, ona prvostupanjsku presudu nije pobijala zbog nacionalne sudske prakse te zato što joj se, da ju jest pobijala, moglo naložiti snošenje troškova. Osoba L od početka zahtijeva puni povrat plaćenih iznosa, što znači da ona u ovom postupku nije proširila predmet tužbe, a, kada je riječ o vremenskom ograničenju, nije donesena konačna odluka pa pravomoćnost nije nastupila. Osim toga, stajalište osobe L ne protivi se zabrani *reformatio in peius* jer se presuda Gutierrez Naranjo mora poštovati; u suprotnom osoba L neće moći ostvariti povrat te će banka zadržati iznose plaćene na temelju nepoštene ugovorne odredbe.

26. Društvo Unicaja Banco navodi da članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 ne nalaže nacionalnom žalbenom sudu da po službenoj dužnosti izvuče posljedice koje proizlaze iz proglašenja ugovorne odredbe nepoštenom ako zbog toga mora odbiti primjenu pravila koje zabranjuje *reformatio in peius*. Osobu L ništa nije sprečavalo da protiv prvostupanjske presude podnese žalbu ili protužalbu te je ona, osim što je imala pravnog zastupnika, bila svjesna predstojećeg donošenja presude Gutiérrez Naranjo. Pravilo koje zabranjuje *reformatio in peius* dio je prava na djelotvornu sudsku zaštitu zaštićenog člankom 24. španjolskog Ustava, a Direktiva 93/13, s obzirom na presudu od 25. studenoga 2008., Heemskerk i Schaap [6], ne zahtijeva da se to pravilo izuzme iz primjene. Kako je to društvo Unicaja Banco na raspravi tvrdilo, načela ekvivalentnosti i djelotvornosti nisu povrijeđena jer nacionalna sudska praksa na koju Komisija upućuje nije primjenjiva, a promjene u sudskoj praksi ne mogu dovesti do preispitivanja pravomoćnih odluka.

27. Češka vlada ističe da se članku 6. stavku 1. Direktive 93/13 ne protivi primjena nacionalnih postupovnih načela o kojima je riječ u ovom predmetu, koja u kontekstu žalbenih postupaka također imaju poveznicu s načelom pravomoćnosti. Iz sudske prakse Suda proizlazi da ta načela nije moguće zanemariti čak ni u interesu zaštite potrošača te da je presuda od 11. ožujka 2020., Lintner [7] primjenjiva na ovaj predmet.

28. Španjolska vlada ističe da članak 6. stavak 1. Direktive 93/13, u vezi s člankom 47. Povelje, ne sprečava nacionalni sud da primijeni nacionalna postupovna načela o kojima je riječ u ovom predmetu, a koja onemogućuju puno ostvarenje učinaka ništavosti ugovorne odredbe u skladu s presudom Gutiérrez Naranjo, koja je donesena nakon što je prvostupanjska presuda postala pravomoćna. Priznavanje zaštite potrošaču koji nije pravodobno upotrijebio pravne lijekove predviđene nacionalnim pravom protivilo bi se tim načelima, a zabrana *reformatio in peius* temelji se na pravu na djelotvornu sudsku zaštitu, zajamčenom člankom 47. Povelje. Načelo djelotvornosti nije povrijeđeno jer nacionalno pravo u prvostupanjskom postupku omogućuje strankama da ostvare svoja prava, a sudu da po službenoj dužnosti provede nadzor nepoštenih ugovornih odredbi, te usto pruža mogućnost podnošenja žalbe. Ta je vlada na raspravi tvrdila da se ovaj predmet odnosi na pravomoćnost i da ga se ne može uspoređivati s nacionalnom sudskom praksom na koju Komisija upućuje, što znači da načelo ekvivalentnosti nije povrijeđeno.

29. Talijanska vlada navodi da se članku 6. stavku 1. Direktive 93/13 ne protivi primjena nacionalnih postupovnih načela o kojima je riječ u ovom predmetu. U skladu sa sudskom praksom Suda, prvostupanjska presuda postaje pravomoćna ako protiv njezinih nepovoljnih razloga nije podnesena žalba, što onemogućuje sudu da u žalbenom postupku po službenoj dužnosti istakne

[6] C-455/06, EU:C:2008:650

[7] C-511/17, EU:C:2020:188

pogrešno tumačenje prava Unije sadržano u toj presudi. To ne dovodi u pitanje načelo djelotvornosti jer potrošač ima pravo podnijeti žalbu, a kasnija promjena u nacionalnoj ili Unijinoj sudskoj praksi ne može opravdati neprimjenu načela pravomoćnosti. Talijanska vlada na raspravi je naglasila da se na članak 6. Direktive 93/13 moguće pozivati unutar granica predviđenih u nacionalnim sustavima, što znači da se on primjenjuje podložno nacionalnim postupovnim pravilima, kao što je to načelo pravomoćnosti.

30. Norveška vlada navodi da se članku 6. stavku 1. Direktive 93/13 ne protivi primjena u žalbenom postupku nacionalnih postupovnih načela o kojima je riječ u ovom predmetu, čak ni ako pobijana presuda sadržava utvrđenja koja povređuju Direktivu 93/13, pod uvjetom da rokovi unutar kojih potrošač može poduzeti pojedine postupovne radnje poštuju načelo djelotvornosti. Ta načela štite prevladavajuće interese zajedničke državama članicama Unije i Europskog udruženja slobodne trgovine te ih se ne smije zanemariti rastezanjem načela djelotvornosti. Kako je ta vlada naglasila na raspravi, ako nacionalni sudovi pogrešno protumače pravo Unije i pravo Europskog gospodarskog prostora, na raspolaganju postoje drugi pravni lijekovi, kao što su tužbe za utvrđenje odgovornosti države i nacionalna pravila koja omogućuju preispitivanje pravomoćnih odluka.

31. Komisija ističe da se članku 6. stavku 1. Direktive 93/13 protivi primjena nacionalnih postupovnih načela o kojima je riječ u ovom predmetu jer ona povređuju načela djelotvornosti i ekvivalentnosti. Prema njezinu mišljenju, ovaj se predmet ne odnosi na pravomoćnost jer je postupak još u tijeku. Kada je riječ o načelu ekvivalentnosti, Komisija tvrdi da ustaljena sudska praksa Ustavnog suda [8] i Vrhovnog suda [9] primjenu pravila javnog poretka po službenoj dužnosti priznaje kao iznimku od načela o kojima je riječ; s obzirom na to da je članak 6. Direktive 93/13 priznat kao pravilo javnog poretka, nacionalni sud trebao je po službenoj dužnosti dati puni učinak toj odredbi, a ne se ograničavati tim načelima. Kada je riječ o načelu djelotvornosti, Komisija navodi da stroga primjena tih načela onemogućava ili pretjerano otežava ostvarivanje prava koja proizlaze iz Direktive 93/13 jer je nacionalna sudska praksa odvratila osobu L od pravodobnog podnošenja žalbe te je taj pravni kontekst, u vezi sa spornim načelima, uskratio osobi L jedini pravni lijek kojim je mogla ostvariti prava koja izvodi iz te direktive. Komisija je na raspravi navodila da ovaj predmet predstavlja iznimnu situaciju te da, iako nacionalni sud mora izvući sve posljedice koje proizlaze iz proglašenja ugovorne odredbe nepoštenom, prava obrane nisu narušena jer sud prije nego što ispuni tu obvezu saslušava stranke, što znači da se pravo na djelotvoran pravni lijek jamči tijekom cijelog postupka.

V. Analiza

32. Sud koji je uputio zahtjev svojim pitanjem u biti pita protivi li se članku 6. stavku 1. Direktive 93/13 primjena određenih nacionalnih postupovnih načela – uključujući načelo dispozitivnosti, načelo podudarnosti i načelo zabrane *reformatio in peius*, kako su predviđena u članku 216., članku 218. stavku 1. i članku 465. stavku 5. Zakonika o građanskom postupku – koja onemogućuju nacionalnom sudu koji odlučuje o žalbi protiv presude kojom je vremenski ograničen povrat iznosa koje je potrošač neosnovano platio na temelju nepoštene ugovorne odredbe da po službenoj dužnosti naloži puni povrat tih iznosa u skladu s presudom Gutiérrez Naranjo, zato što potrošač nije osporio to ograničenje.

[8] Komisija upućuje na presudu br. 41/2008 od 10. ožujka 2008. i u njoj navedenu sudsku praksu.

[9] Komisija upućuje na presudu br. 3257/2008 od 20. lipnja 2008. i presudu br. 5696/2009 od 16. rujna 2009.

33. Iz odluke kojom je upućen zahtjev vidljivo je da to pitanje proizlazi iz odnosa između obveze nacionalnog suda, uključujući žalbeni sud, na temelju članka 6. stavka 1. Direktive 93/13 da po službenoj dužnosti ispita nepoštenost ugovornih odredbi i izvuče sve posljedice koje proizlaze iz utvrđenja da je ugovorna odredba nepoštena, s jedne strane, i primjene nekoliko nacionalnih postupovnih načela koja određuju postupke pokrenute na temelju te direktive, s druge. Općenito govoreći, načelo dispozitivnosti građanskog postupka znači da je na strankama da pokrenu ili okončaju postupak te da odrede njegov predmet [10]. To je načelo povezano s načelom podudarnosti jer sud mora osigurati da odluke odgovaraju zahtjevima stranaka [11]. Osim toga, u skladu s načelom zabrane *reformatio in peius*, stranka koja je podnijela pravni lijek višem sudu, kao što je žalba, ne smije doći u položaj koji je gori od onoga u kojem bi bila da nije podnijela pravni lijek [12].

34. Kako bih odgovorio na pitanje postavljeno u ovom predmetu, prvo ću iznijeti uvodnu napomenu o mogućoj relevantnosti članka 47. Povelje u ovom kontekstu (odjeljak A). Potom ću razmatrati sudsku praksu Suda koja se odnosi na nadzor nacionalnog suda po službenoj dužnosti nepoštenosti ugovornih odredbi u smislu Direktive 93/13, uključujući presudu Gutiérrez Naranjo (odjeljak B), i primjenu načela razvijenih u toj sudskoj praksi na okolnosti ovog predmeta (odjeljak C).

35. Na temelju te analize doći ću do zaključka da se članku 6. stavku 1. Direktive 93/13, u vezi s načelom djelotvornosti, protivi primjena nacionalnih postupovnih načela u okolnostima ovog predmeta.

A. Uvodna napomena

36. Iz odluke kojom je upućen zahtjev i očitovanja društva Unicaja Banco i španjolske vlade proizlazi da se pitanje postavljeno u ovom predmetu odnosi na usklađenost s člankom 6. stavkom 1. Direktive 93/13 određenih nacionalnih postupovnih načela koja se temelje na pravu na djelotvornu sudsku zaštitu, zajamčenom člankom 24. španjolskog Ustava, koji je analogan članku 47. Povelje. Španjolska vlada također predlaže da se članak 47. Povelje uzme u obzir za potrebe davanja odgovora na to pitanje.

37. U skladu s ustaljenom sudskom praksom, članak 47. Povelje, koji potvrđuje načelo djelotvorne sudske zaštite, priznaje svakoj osobi čija su prava i slobode zajamčeni pravom Unije povrijeđeni pravo na djelotvoran pravni lijek pred sudom [13]. Primjenjivost članka 47. Povelje u ovom predmetu nije sporna jer je nacionalno zakonodavstvo o kojem je riječ obuhvaćeno područjem primjene Direktive 93/13 i stoga predstavlja provedbu prava Unije u svrhu članka 51. stavka 1. Povelje [14].

38. Kako je to navedeno u točkama 59. i 60. mojeg usporednog mišljenja u predmetima C-693/19 i C-831/19, u sudskoj praksi Suda koja se odnosi na Direktivu 93/13 utvrđeno je postojanje posebnog odnosa između članka 47. Povelje i načela djelotvornosti, iz kojeg također proizlazi

[10] Vidjeti u tom pogledu moje mišljenje u predmetu Lintner (C-511/17, EU:C:2019:1141, t. 43.).

[11] Vidjeti u tom pogledu Muñoz-Perea Piñar, D., „Ámbito del principio de congruencia a la luz de la jurisprudencia de la Sala Primera del Tribunal Supremo", *Noticias Jurídicas*, 2020.

[12] Vidjeti u tom pogledu mišljenje nezavisne odvjetnice V. Trstenjak u predmetu Les Éditions Albert René/OHIM (C-16/06 P, EU:C:2007:728, t. 35. i 36.).

[13] Vidjeti presudu od 20. travnja 2021., Repubblika (C-896/19, EU:C:2021:311, t. 40.).

[14] Vidjeti u tom pogledu presudu od 10. rujna 2014., Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, t. 47.); vidjeti također mišljenje nezavisnog odvjetnika M. Szpunara u predmetu Finanmadrid EFC (C-49/14, EU:C:2015:746, t. 83. i 84.).

obveza država članica da osiguraju sudsku zaštitu prava koja se temelje na pravu Unije (vidjeti točku 45. ovog mišljenja) [15]. Sud je u tom pogledu utvrdio da obveza država članica da osiguraju poštovanje prava koja stranke imaju na temelju Direktive 93/13 protiv korištenja nepoštenih ugovornih odredbi podrazumijeva zahtjev djelotvorne sudske zaštite, također uspostavljen člankom 47. Povelje, koji se, među ostalim, primjenjuje na utvrđivanje postupovnih pravila o pravnim lijekovima koji se temelje na navedenim pravima [16].

39. Nadalje, kako to dosadašnja sudska praksa Suda u pogledu Direktive 93/13 ilustrira, čini se da članak 47. Povelje uvelike podupire odnosno dopunjava načelo djelotvornosti u kontekstu ocjenjivanja usklađenosti nacionalnih postupovnih pravila sa zahtjevima te direktive. Primjerice, članak 47. Povelje u tom kontekstu postaje relevantan u odnosu na pitanja koja se tiču pristupa stranaka djelotvornom pravnom lijeku za ostvarivanje prava koja imaju na temelju Direktive 93/13 [17] i u odnosu na pitanja koja se tiču poštenog suđenja, kao što je poštovanje načela jednakosti procesnih sredstava i kontradiktornosti u okviru sudskog postupka u kojem se ispituje zakonitost ugovornih odredbi u smislu te direktive [18].

40. U ovom je predmetu nesporno da je strankama omogućen pristup djelotvornim pravnim lijekovima za ostvarivanje prava koja imaju na temelju Direktive 93/13. Osim toga, kako je to Komisija navela, ne čini se da obveza nacionalnog suda na temelju članka 6. stavka 1. Direktive 93/13 da izvuče sve posljedice koje proizlaze iz utvrđenja da je ugovorna odredba nepoštena narušava prava obrane u okolnostima ovog predmeta. Treba istaknuti i da je Sud u presudi Gutierrez Naranjo svoju odluku utemeljio na članku 6. stavku 1. Direktive 93/13 te da je smatrao potrebnim uzeti u obzir članak 47. Povelje u tom kontekstu [19]. Stoga, s obzirom na to da Sudu nije izložen nijedan samostalan argument u pogledu članka 47. Povelje te da se pitanja koja ovaj predmet otvara do sada nisu razmatrala iz perspektive te odredbe, ne čini se potrebnim to ovdje učiniti.

B. Relevantna sudska praksa Suda u pogledu nadzora nacionalnih sudova po službenoj dužnosti nepoštenosti ugovornih odredbi

41. Valja podsjetiti na to da članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 nalaže državama članicama da propišu da nepoštene odredbe potrošačkih ugovora nisu obvezujuće za potrošača [20]. Osim toga, članak 7. stavak 1. te direktive, u vezi s njezinom dvadeset i četvrtom uvodnom izjavom, obvezuje države članice da osiguraju primjerena i djelotvorna sredstva za sprečavanje korištenja nepoštenih odredbi u potrošačkim ugovorima [21]. Te su odredbe iznjedrile opširnu sudsku praksu, a ja ću

[15] Vidjeti u tom pogledu mišljenje nezavisnog odvjetnika M. Szpunara u predmetu Finanmadrid EFC (C-49/14, EU:C:2015:746, t. 85. do 97.). Dodatno vidjeti, primjerice, van Duin, A., „Metamorphosis? The Role of Article 47 of the EU Charter of Fundamental Rights in Cases Concerning National Remedies and Procedures under Directive 93/13/EEC", *Journal of European Consumer and Market Law*, sv. 6., 2017., str. 190. do 198.

[16] Vidjeti presudu od 10. lipnja 2021., VB i dr. (C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, t. 29.).

[17] Vidjeti, među ostalim, presude od 14. ožujka 2013., Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, osobito t. 59.), od 10. rujna 2014., Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, osobito t. 45., 47. i 66.) i od 21. prosinca 2016., Biuropodróży „Partner" (C-119/15, EU:C:2016:987, t. 23. do 47.); usporediti s presudom od 27. veljače 2014., Pohotovost (C 470/12, EU:C:2014:101, t. 36. do 57.)

[18] Vidjeti, među ostalim, presude od 21. veljače 2013., Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, t. 29. do 36.), od 17. srpnja 2014., Sánchez Morcillo i Abril García (C-169/14, EU:C:2014:2099, t. 21. do 51.) i od 29. travnja 2021., Rzecznik Praw Obywatelskich (C-19/20, EU:C:2021:341, t. 91. do 99.); usporediti s rješenjem od 16. srpnja 2015., Sánchez Morcillo i Abril García (C-539/14, EU:C:2015:508, t. 23. do 50.).

[19] Vidjeti presudu od 21. prosinca 2016. (C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, t. 42., 75. i 76.).

[20] Vidjeti presudu od 27. siječnja 2021., Dexia Nederland (C-229/19 i C-289/19, EU:C:2021:68, t. 57.). Vidjeti također uvodnu izjavu 21. Direktive 93/13.

[21] Vidjeti presudu od 9. srpnja 2020., Raiffeisen Bank i BRD Groupe Societé Générale (C-698/18 i C-699/18, EU:C:2020:537, t. 52.).

izložiti primjenjiva načela iz te sudske prakse, uključujući presudu Gutiérrez Naranjo, koja se odnose na postojanje i opseg obveze nacionalnog suda da provede nadzor po službenoj dužnosti nepoštenosti ugovornih odredbi, a najrelevantnija su za moju analizu ovog predmeta.

1. Postojanje obveze nacionalnog suda da po službenoj dužnosti provede nadzor

42. Prema ustaljenoj sudskoj praksi, sustav zaštite uspostavljen Direktivom 93/13 temelji se na ideji da se potrošač nalazi u slabijem položaju u odnosu na poslovni subjekt, kako u pogledu pregovaračke snage tako i u pogledu razine obaviještenosti – položaju koji vodi do pristanka na uvjete koje je poslovni subjekt prethodno sastavio, bez mogućnosti utjecaja na njihov sadržaj [22]. Radi osiguranja zaštite propisane Direktivom 93/13, neravnopravnost između potrošača i prodavatelja robe ili pružatelja usluga može se ispraviti samo pozitivnom intervencijom neovisnom o samim ugovornim stranama [23]. Slijedom toga, s obzirom na narav i važnost javnog interesa na kojem se temelji zaštita koju Direktiva 93/13 dodjeljuje potrošačima, nacionalni je sud dužan po službenoj dužnosti ocijeniti, kad raspolaže potrebnim pravnim i činjeničnim elementima, poštenost ugovorne odredbe i time ispraviti neravnotežu između potrošača i prodavatelja robe ili pružatelja usluge [24].

2. Opseg obveze nacionalnog suda da provede nadzor po službenoj dužnosti

43. Kada je riječ o provedbi te obveze nacionalnog suda u žalbenom postupku, jednako je ustaljeno da su, u nedostatku Unijina zakonodavstva o tom pitanju, postupovna pravila kojima su uređeni žalbeni postupci namijenjeni zaštiti prava koja pojedinci izvode iz prava Unije dio nacionalnog pravnog poretka država članica, pod uvjetom da nisu nepovoljnija od onih koja uređuju slične situacije podvrgnute nacionalnom pravu (načelo ekvivalentnosti) i da ne čine nemogućim ili pretjerano teškim ostvarivanje prava dodijeljenih potrošačima pravom Unije (načelo djelotvornosti) [25].

44. Kada je riječ o načelu ekvivalentnosti, na nacionalnom je sudu, koji izravno poznaje postupovna pravila koja se u njegovu unutarnjem pravnom poretku primjenjuju na tužbe, da provjeri je li to načelo poštovano u predmetu o kojem odlučuje, tako što će provesti analizu predmetnih tužbi s aspekta njihovih predmeta, uzroka i bitnih elemenata [26]. Sud je u tom pogledu utvrdio da je članak 6. Direktive 93/13 pravno pravilo ekvivalentno nacionalnim pravilima koja unutar nacionalnog pravnog poretka imaju status pravnih pravila javnog poretka [27]. Iz toga proizlazi da nacionalni sud, ako u žalbenom postupku ima na temelju nacionalnih postupovnih pravila diskrecijsku ovlast ili obvezu po službenoj dužnosti ispitati valjanost pravne mjere s obzirom na nacionalna pravila javnog poretka, iako njezina valjanost u prvostupanjskom postupku nije osporavana, tu ovlast također mora izvršiti kako bi po službenoj dužnosti i s obzirom na Direktivu 93/13 ispitao je li ugovorna odredba nepoštena [28].

[22] Vidjeti presude od 27. lipnja 2000., Océano Grupo Editorial i Salvat Editores (C-240/98 do C-244/98, EU:C:2000:346, t. 25.) i od 26. ožujka 2019., Abanca Corporación Bancaria i Bankia (C-70/17 i C-179/17, EU:C:2019:250, t. 49.).

[23] Vidjeti presude od 9. studenoga 2010., VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:659, t. 48.) i od 11. ožujka 2020., Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, t. 25.).

[24] Vidjeti presude od 4. lipnja 2009., Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, t. 32.) i od 4. lipnja 2020., Kancelaria Medius (C-495/19, EU:C:2020:431, t. 37.).

[25] Vidjeti presudu od 30. svibnja 2013., Jőrös (C-397/11, EU:C:2013:340, t. 29.).

[26] Vidjeti presudu od 20. rujna 2018., Danko i Danková (C-448/17, EU:C:2018:745, t. 40.).

[27] Vidjeti presudu od 17. svibnja 2018., Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen (C-147/16, EU:C:2018:320, t. 35.).

[28] Vidjeti presudu od 30. svibnja 2013., Jőrös (C-397/11, EU:C:2013:340, t. 30.).

45. Što se tiče načela djelotvornosti, iz sudske prakse Suda proizlazi da svaki slučaj u kojem se postavi pitanje onemogućuje li neka nacionalna procesnopravna odredba ili pretjerano otežava ostvarivanje prava koja pojedincima dodjeljuje pravni poredak Unije treba ispitati uzimajući u obzir položaj te odredbe u cjelokupnom postupku, tijek postupka i njegove posebnosti pred različitim nacionalnim tijelima, kao i, prema potrebi, načela na kojima se temelji nacionalni pravni sustav, kao što su zaštita prava obrane, načelo pravne sigurnosti i dobro odvijanje postupka [29]. Sud je u vezi s tim naveo da poštovanje načela djelotvornosti ne može u cijelosti nadoknaditi potpunu pasivnost potrošača [30].

46. Nadalje, Sud je priznao da zaštita potrošača nije apsolutna te da pravo Unije ne nameće nacionalnom sudu da izuzme iz primjene domaća postupovna pravila kojima se odluci daje svojstvo pravomoćnosti, čak i ako bi to omogućilo ispravljanje povrede odredbe, ma kakva ona bila, sadržane u Direktivi 93/13 [31]. Sud je u tom smislu naglasio važnost načela pravomoćnosti, kako u pravnom sustavu Unije tako i u nacionalnim pravnim sustavima, te da, kako bi se zajamčili ustaljenost prava i pravnih odnosa i dobro sudovanje, sudske odluke koje su postale konačne nakon iscrpljenja raspoloživih pravnih sredstava ili nakon isteka rokova predviđenih za korištenje tim sredstvima više ne mogu biti dovedene u pitanje [32].

47. Primjerice, Sud je u presudi od 6. listopada 2009., Asturcom Telecomunicaciones [33], među ostalim, utvrdio da su nacionalna pravila koja su predviđala rok od dva mjeseca po čijem bi isteku, ako nije podnesena tužba za poništenje, arbitražni pravorijek postao konačan i stoga pravomoćan bila u skladu s načelom djelotvornosti, pri čemu je istaknuo da poštovanje tog načela ne može u cijelosti nadoknaditi potpunu pasivnost potrošača koji nije pokrenuo nikakav postupak u kojem bi ostvario svoja prava.

48. Nasuprot tomu, Sud je u presudi od 18. veljače 2016., Finanmadrid EFC [34] utvrdio da se nacionalno zakonodavstvo koje je predviđalo primjenu načela pravomoćnosti u okviru postupka izdavanja platnog naloga protivilo načelu djelotvornosti jer je odluka tijela o okončanju postupka izdavanja platnog naloga stjecala svojstvo pravomoćnosti, što je onemogućavalo da se nepoštenost ugovornih odredbi provjerava u stadiju ovrhe samo zato što potrošač nije podnio prigovor u propisanom roku, a postojala je nezanemariva opasnost od toga da potrošač to ne učini.

3. Presuda Gutiérrez Naranjo

49. Naposljetku, kada je riječ o posljedicama utvrđenja nepoštenosti ugovorne odredbe, Sud je utvrdio da su, u skladu s člankom 6. stavkom 1. Direktive 93/13, nacionalni sudovi obvezni izuzeti iz primjene nepoštene ugovorne odredbe kako one ne bi imale obvezujuće učinke na potrošača, osim ako se potrošač tomu protivi [35]. Oni moraju izvući sve posljedice koje prema nacionalnom pravu proizlaze iz utvrđenja nepoštenosti predmetne ugovorne odredbe, kako bi se postigao rezultat određen člankom 6. stavkom 1. te direktive [36].

29 Vidjeti presudu od 22. travnja 2021., PROFI CREDIT Slovakia (C-485/19, EU:C:2021:313, t. 53.).

30 Vidjeti presudu od 1. listopada 2015., ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637, t. 62.).

31 Vidjeti presudu od 21. prosinca 2016., Gutiérrez Naranjo i dr. (C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, t. 68.).

32 Vidjeti presudu od 26. siječnja 2017., Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, t. 46.).

33 C-40/08, EU:C:2009:615, t. 34. do 48.

34 C-49/14, EU:C:2016:98, t. 45. do 55.

35 Vidjeti presudu od 3. ožujka 2020., Gómez del Moral Guasch (C-125/18, EU:C:2020:138, t. 58.).

36 Vidjeti presudu od 25. studenoga 2020., Banca B. (C-269/19, EU:C:2020:954, t. 43.).

50. U tom pogledu treba istaknuti da je Sud u presudi Gutiérrez Naranjo [37] utvrdio da se članku 6. stavku 1. Direktive 93/13 protivi nacionalna sudska praksa, poput one uspostavljene presudom od 9. svibnja 2013., kojom se vremenski ograničavaju restitucijski učinci vezani za poništenje nepoštene ugovorne odredbe na iznose koji su neosnovano plaćeni na temelju te odredbe nakon donošenja odluke kojom je utvrđena ta nepoštenost. Osobito, Sud je zaključio da za ugovornu odredbu koja je proglašena nepoštenom u načelu valja smatrati kao da nikada nije postojala, tako da ne može imati učinak u odnosu na potrošača. Prema tome, sudsko utvrđenje nepoštenosti takve odredbe u načelu mora imati za posljedicu ponovnu uspostavu pravne i činjenične situacije u kojoj bi se potrošač nalazio da navedene odredbe nije bilo. Iz toga proizlazi da obveza nacionalnog suda da izuzme iz primjene nepoštenu ugovornu odredbu kojom se nalaže plaćanje iznosa za koje se ispostavilo da je neosnovano u načelu ima odgovarajući restitucijski učinak u odnosu na te iznose. Sud je naglasio da nacionalno pravo ne smije zadirati u bit prava koja potrošači imaju na temelju članka 6. stavka 1. Direktive 93/13, a to je da ne budu vezani nepoštenim ugovornim odredbama.

51. Posljedično, iz navedene sudske prakse proizlazi da Direktiva 93/13 ne obvezuje države članice da uvedu konkretan postupovni sustav sudskog nadzora nepoštenih ugovornih odredbi, pod uvjetom da poštuju obveze koje im pravo Unije nameće, uključujući načela ekvivalentnosti i djelotvornosti. Osim toga, u skladu sa sudskom praksom Suda, iako zaštita potrošača nije apsolutna, to nisu ni nacionalna postupovna načela koja se primjenjuju u postupku ispitivanja nepoštenosti ugovornih odredbi u smislu te direktive. Kako to ilustriraju presude spomenute u točkama 47., 48. i 50. ovog mišljenja, Sud primjenjuje uravnotežen pristup u pogledu odnosa između nacionalnih postupovnih pravila i zahtjevâ Direktive 93/13, pri čemu osigurava da ta pravila ne ugrožavaju sustav zaštite potrošača uspostavljen tom direktivom.

52. Upravo je s obzirom na ta načela razvijena u sudskoj praksi Suda potrebno razmotriti okolnosti ovog predmeta.

C. Primjena načela razvijenih u sudskoj praksi Suda na okolnosti ovog predmeta

53. Za početak treba istaknuti da češka, španjolska, talijanska i norveška vlada smatraju da se ovaj predmet odnosi na načelo pravomoćnosti, dok se osoba L i Komisija s tim ne slažu. Iz odluke kojom je upućen zahtjev čini se da sud koji je uputio zahtjev, iako u prethodnom pitanju ne spominje načelo pravomoćnosti, govori o nacionalnim postupovnim pravilima koja su slična tom načelu (vidjeti točku 21. ovog mišljenja). U skladu s ustaljenom sudskom praksom, isključivo je nacionalni sud nadležan tumačiti i primjenjivati nacionalno pravo [38]. Posljedično, iako je moja analiza usredotočena na nacionalna postupovna načela spomenuta u prethodnom pitanju, to jest na načelo dispozitivnosti, načelo podudarnosti i načelo zabrane *reformatio in peius*, ne vidim razloga zašto ona ne bi bila primjenjiva u odnosu na nacionalna postupovna pravila o pravomoćnosti u mjeri u kojoj ih sud koji je uputio zahtjev smatra relevantnima u okolnostima ovog predmeta.

54. Kada je riječ o načelu ekvivalentnosti, Komisija tvrdi da ustaljena sudska praksa Ustavnog suda i Vrhovnog suda primjenu pravila javnog poretka po službenoj dužnosti priznaje kao iznimku od nacionalnih postupovnih načela o kojima je riječ, dok se društvo Unicaja Banco i

[37] Vidjeti presudu od 21. prosinca 2016. (C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, t. 61. do 75.). Za detaljnu raspravu vidjeti, primjerice, Leskinen, C. i de Elizalde, F., „The control of terms that define the essential obligations of the parties under the Unfair Contract Terms Directive: *Gutiérrez Naranjo*", *Common Market Law Review*, sv. 55., 2018., str. 1595. do 1618.

[38] Vidjeti presudu od 9. srpnja 2020., Raiffeisen Bank i BRD Groupe Societé Générale (C-698/18 i C-699/18, EU:C:2020:537, t. 46.).

španjolska vlada s tim ne slažu (vidjeti točke 26., 28. i 31. ovog mišljenja). S obzirom na sudsku praksu Suda izloženu u točki 44. ovog mišljenja i činjenicu da je članak 6. Direktive 93/13 pravno pravilo ekvivalentno nacionalnim pravilima javnog poretka, ako nacionalno pravo takva pravila predviđa kao iznimku od primjene nacionalnih postupovnih načela o kojima je riječ, nacionalni žalbeni sud mora po službenoj dužnosti dati puni učinak članku 6. stavku 1. Direktive 93/13, a ne se ograničavati tim načelima [39]. Stoga je na sudu koji je uputio zahtjev da utvrdi je li ta nacionalna sudska praksa primjenjiva na glavni postupak, a meni se čini, ako jest primjenjiva, da bi primjena nacionalnih postupovnih načela koja osobi L onemogućuju da se radi ostvarenja prava koja izvodi iz Direktive 93/13 poziva na sudsku praksu Suda činila povredu načela ekvivalentnosti.

55. Kada je riječ o načelu djelotvornosti, smatram da sudska praksa Suda snažno upućuje na to da se članku 6. stavku 1. Direktive 93/13, u vezi s tim načelom, protivi primjena nacionalnih postupovnih načela o kojima je riječ u okolnostima ovog predmeta.

56. Točno je da osoba L nije podnijela ni žalbu ni protužalbu protiv odluke u prvostupanjskoj presudi kojom su restitucijski učinci utvrđenja nepoštenosti ugovorne odredbe vremenski ograničeni te da, s obzirom na sudsku praksu Suda spomenutu u točki 45. ovog mišljenja, potpuna pasivnost potrošača može ograničiti načelo djelotvornosti. Međutim, treba istaknuti da, u okolnostima iz ovog predmeta, razlog zbog kojeg potrošač, kao što je osoba L, nije pravodobno djelovao leži u činjenici da je u trenutku donošenja presude Suda u predmetu Gutiérrez Naranjo – kojom je utvrđeno da se nacionalna sudska praksa uspostavljena presudom od 9. svibnja 2013. protivi članku 6. stavku 1. Direktive 93/13 – rok predviđen u nacionalnom pravu za podnošenje žalbe ili protužalbe već bio istekao.

57. Smatram da je u takvoj situaciji teško kriviti potrošača, kao što je osoba L, za činjenicu da nije pravodobno podnio žalbu ili protužalbu kojom bi pobijao nacionalnu sudsku praksu uspostavljenu presudom od 9. svibnja 2013., a koja mu ne bi omogućila uspjeh u predmetu. Moje mišljenje ne mijenja činjenica da, kako su to društvo Unicaja Banco i španjolska vlada istaknuli, nacionalno pravo predviđa mogućnost izmjene rješenja o troškovima postupka koje ta stranka treba platiti, s obzirom na postojanje te nacionalne sudske prakse. Isto tako, za razliku od onoga što navodi društvo Unicaja Banco, činjenica da je osoba L imala pravnog zastupnika te da je, prema svemu sudeći, bila svjesna predstojećeg donošenja presude Gutiérrez Naranjo ne dovodi u pitanje moj zaključak. Kako je to Sud utvrdio, činjenica da potrošač ima pravnog zastupnika ne utječe na obvezu koju nacionalni sud ima u pogledu ispitivanja nepoštenosti ugovornih odredbi u smislu Direktive 93/13 [40]. Osim toga, treba istaknuti da je nezavisni odvjetnik P. Mengozzi u svojem mišljenju u tom predmetu, koje je iznio 13. srpnja 2016. [41], došao do drukčijeg zaključka nego Sud te time možda ojačao uvjerenje o navodnoj usklađenosti te nacionalne sudske prakse s Direktivom 93/13 prije donošenja presude Gutiérrez Naranjo.

58. Stoga u tim okolnostima treba smatrati, u skladu s Komisijinim navodom, da je postojanje nacionalne sudske prakse uspostavljene presudom od 9. svibnja 2013., u vezi s primjenom nacionalnih postupovnih načela o kojima je riječ, imalo za posljedicu to da je osoba L lišena

[39] Valja istaknuti da je Sud utvrdio da obveza da se po službenoj dužnosti ispita nepoštenost ugovornih odredbi u smislu Direktive 93/13 predstavlja postupovno pravilo koje ide na teret nacionalnih sudova. Vidjeti presudu od 7. studenoga 2019., Profi Credit Polska (C-419/18 i C-483/18, EU:C:2019:930, t. 74.). S obzirom na to, činjenica da se ta nacionalna sudska praksa, kako to društvo Unicaja Banco i španjolska vlada navode, odnosi na postupovna pravila javnog poretka ne može sama po sebi isključiti njezinu primjenu u ovom predmetu.

[40] Vidjeti u tom pogledu presudu od 11. ožujka 2020., Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, t. 40.) i moje mišljenje u predmetu Lintner (C-511/17, EU:C:2019:1141, t. 65. do 69.).

[41] Vidjeti mišljenje P. Mengozzija u predmetu Gutiérrez Naranjo i dr. (C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:552, osobito točke 38. do 76.).

postupovnih sredstava kojima bi ostvarila prava na temelju Direktive 93/13. Osim toga, kako je to osoba L istaknula, utvrđenje da ta nacionalna postupovna načela onemogućuju žalbenom sudu da u skladu s presudom Gutiérrez Naranjo po službenoj dužnosti naloži povrat svih iznosa koje je potrošač neosnovano platio na temelju nepoštene ugovorne odredbe značilo bi da potrošač u položaju osobe L ne bi imao nikakvu mogućnost ostvariti puni povrat te da bi banka zadržala iznose koji su neosnovano plaćeni na temelju nepoštene ugovorne odredbe. Sud je u toj presudi u tom pogledu naglasio da se nacionalno pravo ne smije primjenjivati na način koji zadire u bit prava koja potrošači imaju na temelju članka 6. stavka 1. Direktive 93/13, a to je da ne budu vezani nepoštenim ugovornim odredbama (vidjeti točku 50. ovog mišljenja).

59. Također treba istaknuti da se okolnosti ovog predmeta, prema mojem mišljenju, razlikuju od okolnosti s obzirom na koje je donesena presuda od 11. ožujka 2020., Lintner [42]. Sud je u toj presudi u bitnome utvrdio, u skladu s mojim mišljenjem u tom predmetu, da obveza nacionalnog suda da po službenoj dužnosti provede nadzor nepoštenosti ugovornih odredbi u smislu Direktive 93/13 ne zahtijeva od njega da zanemari, među ostalim, načelo dispozitivnosti kako bi ocijenio sve ugovorne odredbe, čak i one koje nisu predmet spora. Nasuprot tomu, u ovom predmetu osoba L na samom je početku istaknula zahtjev za puni povrat iznosa koje je neosnovano platila na temelju nepoštene ugovorne odredbe te je taj zahtjev stoga cijelo vrijeme bio dio predmeta spora (vidjeti točke 13. i 25. ovog mišljenja).

60. Nadalje, pristup koji je Sud primijenio u presudi od 25. studenoga 2008., Heemskerk i Schaap [43] ne čini mi se primjenjivim na ovaj predmet. Ta se presuda odnosila na tumačenje određenih Unijinih mjera koje su se načelno odnosile na izvozne subvencije za poljoprivredne proizvode. Utvrđenje Suda iz te presude da pravo Unije ne obvezuje nacionalni sud da po službenoj dužnosti primijeni zakonodavstvo Unije ako bi se time isključila primjena nacionalnog postupovnog načela zabrane *reformatio in peius* razlikuje se od konkretnog konteksta osiguravanja djelotvorne zaštite potrošača u skladu s Direktivom 93/13 [44], o čemu je riječ u ovom predmetu.

61. Posljedično, treba smatrati da se nacionalna postupovna načela o kojima je riječ u ovom predmetu protive načelu djelotvornosti jer onemogućuju odnosno pretjerano otežavaju osiguravanje zaštite koju Direktiva 93/13 dodjeljuje potrošačima.

62. Stoga zaključujem da se članku 6. stavku 1. Direktive 93/13, u vezi s načelom djelotvornosti, protivi primjena nacionalnih postupovnih načela o kojima je riječ u okolnostima ovog predmeta.

VI. Zaključak

63. S obzirom na prethodna razmatranja, predlažem da Sud na pitanje koje je uputio Tribunal Supremo (Vrhovni sud, Španjolska) odgovori na sljedeći način:

Članak 6. stavak 1. Direktive 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima, u vezi s načelom djelotvornosti, treba tumačiti na način da mu se protivi primjena nacionalnih postupovnih načela dispozitivnosti, podudarnosti i zabrane *reformatio in peius*, koja onemogućuju nacionalnom sudu koji odlučuje o žalbi što ju je banka podnijela protiv presude

[42] C-511/17, EU:C:2020:188, t. 28. do 34. Vidjeti također moje mišljenje u predmetu Lintner (C-511/17, EU:C:2019:1141, t. 49. do 53.).

[43] C-455/06, EU:C:2008:650, t. 44. do 48. Usporediti s presudom od 13. veljače 2014., Maks Pen (C-18/13, EU:C:2014:69, t. 37.).

[44] Vidjeti u tom pogledu presudu od 7. lipnja 2007., van der Weerd i dr. (C-222/05 do C-225/05, EU:C:2007:318, t. 39. i 40.).

kojom je vremenski ograničen povrat iznosa što ih je potrošač neosnovano platio na temelju ugovorne odredbe o najnižoj kamatnoj stopi koja je naknadno proglašena ništavom da naloži puni povrat tih neosnovano plaćenih iznosa.